

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО
ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ

23 май 2023 г.

ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА
ВАРИАНТ 2
ЧАСТ 1 (време за работа – 60 минути)

Отговорите на задачите от 1. до 15. включително отбелязвайте в листа за отговори.

1. Кое твърдение за атинската демокрация е вярно, според схемата?

- A) В Хелиеята участват граждани, избрани с тайно гласуване от членовете на Булето.
Б) Всички длъжности в Атина са изборни – избират се от всички граждани с гласуване.
В) Атинският полис се управлява от стратегите, избрани от Еклесията за една година.
Г) Съветът на 500-те, който подготвя законите, се контролира от съдиите на Хелиеята.

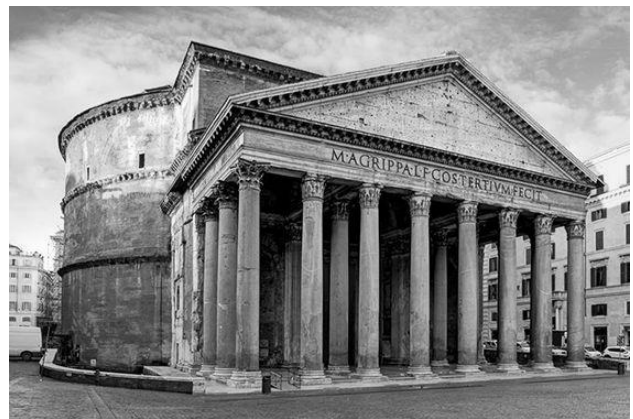
2. Кой може да бъде гражданин на Рим след приемането на едикта на император Каракала от 212 г.?

- А) либертините, заради дългогодишна и вярна служба към господаря и семейството му
- Б) римлянките, сключили законен брак, придобили имущество и плащащи данък
- В) гладиаторите, спечелили слава и симпатии по време на зрелищата в Колизея
- Г) всички свободни мъже, които живеят в Италия и в римските провинции

3. Кой античен архитектурен паметник е свързан с философско-религиозната система на древните траки?

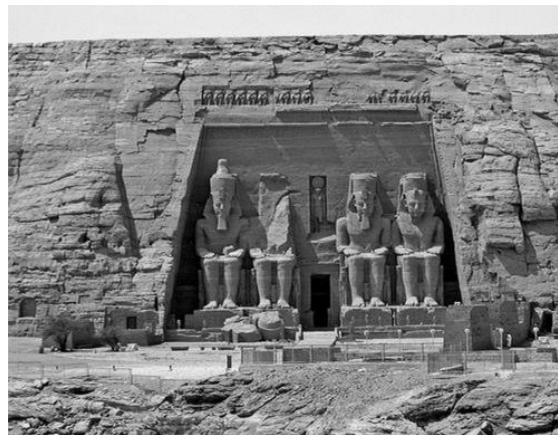
А)

Б)

В)

Г)

4. Кое е описаното средновековно образователно средище?

„...Тук се учат царските деца и синовете на византийската аристокрация. Понякога в нея постъпват и високопоставени лица от съседните страни...Това е академия, в която се изучават разнообразни дисциплини. Обучението се извършва на две степени: тривиум и квадриум... В тривиума се изучават считаните на времето за основни дисциплини преди всичко граматиката, диалектиката и реториката, а в квадриума – математическите дисциплини, астрономията и изкуствата.“

Из „Денница на славянския род“, проф. Д. Петканова, 1983 г.

- А) Манастирът „Клюни“
- Б) Магнаурската школа
- В) Аахенската академия
- Г) Болонският университет

5. За развитието на кой процес в българската държава през първата половина на IX век свидетелства документът?

„818 г. ...императорът... срещнал пратеници на... аборитите, и на тимочаните, които наскоро се били откъснали от съюза си с българите и били дошли до нашите граници...

819 г. ...Людевит (хърватски жупан) се постарал да подтикне към война съседните си племена. Дори племето тимочани, което след изоставяне съюза си с българите искало да мине на страната на императора и да се постави под негова власт, Людовит така го подвел и привлякъл с лъжливи уверения да не извърши това...

826 г. ... българският владетел отново пратил писмо до императора... молейки го незабавно да стане определяне на границите или ако това не му е угодно всеки сам да пази границите си и без мирен договор...

827 г. Също и българите, като изпратили войска на лодки по река Драва, разорили с огън и меч славяните, които живеели в Панония, изгонили техните князе и им назначили български управители.“

Из „Животопис на Карл Велики“, Айнхард, IX век

- А) за консолидацията на славяни и прабългари
- Б) за християнизацията на местното население
- В) за феодализацията на българското общество
- Г) за централизацията на държавната власт

6. Кое историческо събитие е описано в поемата?

„Нека захвана в проза неизречен плач

...

И този град бе обявен за столица.
Обсаждан бе след туй от много варвари –
от скити, от латинци и от българи.
Но никой не положи в него своята власт.
В шестхилядната, деветстотин петдесет
и първа година обсадиха го
чада Агарови и Измаилови

...

Града обсажда той почти пет месеца
с войска въоръжена, многохилядна
и стреля в градските стени с оръдие.
На двайсет и девети май го завладя.
Горко на изтерзаните, избитите
жестоко от безмилостните варвари!“

Поема от неизвестен автор, втората половина на XV в.

- А) завладяването на Константинопол от османците
- Б) обсадата на Йерусалим от кръстоносците
- В) превземането на Велики Преслав от русите
- Г) завладяването на Охрид от византийците

7. Кое твърдение за т.нар. „Черна смърт“, разпространила се в Европа през XV век, е вярно според източника?

„...И тъй, казвам ви, че от времето на благодатното възплъщение на Сина Господен бяха изминали 1348 лета, когато в славния град Флоренция, най-великолепния от всички италиански градове, избухна смъртоносна чума, може би под влиянието на небесните светила, а може би и да беше изпратена върху нас, смъртните, от справедливия Божи гняв, за да ни накаже за греховете и да ни накара да се пооправим, тя започна няколко години порано в източните области и след като ги лиши от безброй люде, се местеше неспирно от едно място на друго и се разпростря чак на запад, сеейки след себе си смърт и печал... Чумата се разпространяваше още по-бързо поради това, че от болните, които общуваха със здравите, тя се прехвърляше у последните така, както огънят лумва по всеки сух или мазен предмет, поставен близо до него...“

Из „Декамерон“, Джовани Бокачо, XIV в.

- А) поражява само най-бедните жители на селата
- Б) духовенството понася тежки демографски загуби
- В) има епидемичен характер и води до висока смъртност
- Г) заразата става чрез пипане на сухи или мазни предмети

8. Коя икономическа политика е описана в текста?

„...Характеристиката на икономическите им виждания включва следните основни пунктове:

- богатството на една държава се измерва в наличното злато и сребро, което тя притежава. То е неизменно в световен мащаб. Външната търговия само го разпределя, но не може да го увеличи...
- препоръчително повече да се изнася, отколкото да се внася. Така механично нараства богатството на държавата...
- политиката, която провежда държавата трябва да е насочена към протекции спрямо националното производство – реализирана главно чрез митата...“

Из „Математически основи на Международните икономически отношения“,
Асен Христов, 2019 г.

- А) меркантилизъм
- Б) монетаризъм
- В) автаркия
- Г) планова икономика

9. От какво произлиза суверенитетът на държавата според текста?

„Ние смятаме, че видни от само себе си са истините: всички хора са създадени равни, а техният Създател [т.е. Бог] ги е дарил с някои неотменими права...правото на живот, на свобода и на стремеж към щастие. И за да гарантират тези права, хората си учредяват управление, което извлича справедливата си власт от съгласието на управляваните.“

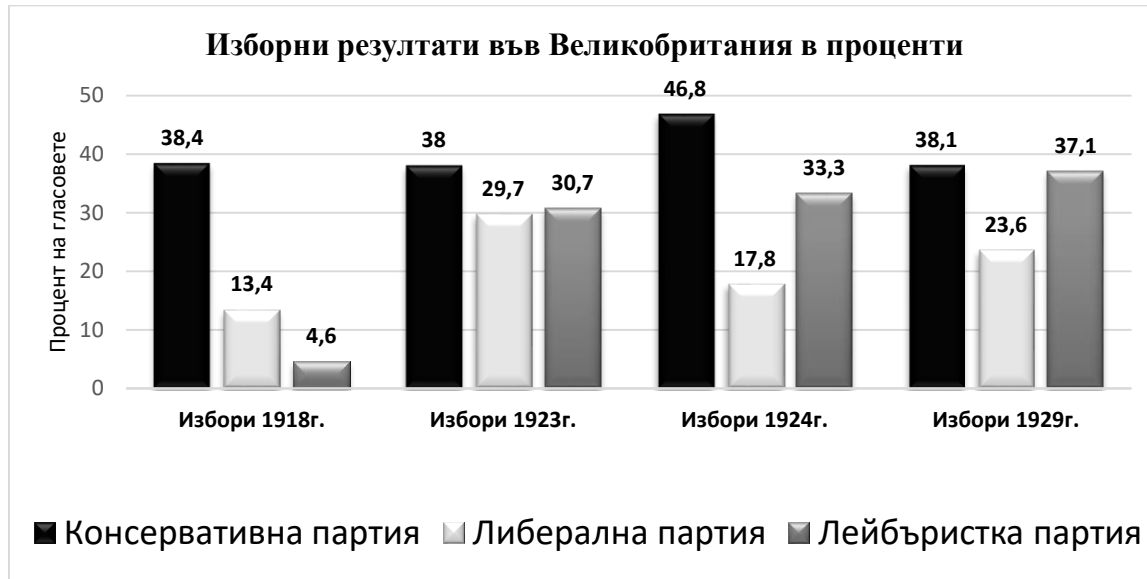
Из „Декларация за независимост на САЩ“, 4 юли 1774 г.

- А) от Божията воля
- Б) от естествените закони
- В) от политическите традиции
- Г) от волята на народа

10. Първите читалища в българските земи възникват през 1856 г. Кое твърдение НЕ се свързва с тяхната дейност тогава?

- А) В тях се помещават взаимни и класни училища.
- Б) Изпълняват функцията на библиотеки и читални.
- В) В тях се организират неделни училища за възрастни.
- Г) На сцените им се представят театрални постановки.

11. Каква промяна настъпва в партийно-политическия модел на Великобритания след Първата световна война според данните от диаграмата?

- А) Консервативната партия загубва влиянието си в политическия живот.
- Б) Лейбъристката партия измества Либералната като втора политическа сила.
- В) Либералната партия става основна политическа сила във Великобритания.
- Г) Лейбъристката партия става доминираща политическа сила в страната.

12. Каква критика отправя авторът към германското общество по време на нацисткото управление?

„Когато нацистите дойдоха за комунистите, аз мълчах; не бях комунист.
Когато дойдоха за социалдемократите, аз мълчах; не бях социалдемократ.
Когато дойдоха за тези от профсъюзите, аз мълчах; не членувах в профсъюз.
Когато дойдоха за евреите, аз мълчах; не бях еврейин.
Когато дойдоха за мен – вече нямаше кой да говори.“

„Когато те дойдоха...“ Мартин Нимюлер, 1946 г.

- А) приемането на нацистките идеи в синдикалните организации
- Б) премълчаването на видяното, ако то не засяга някого лично
- В) активното подпомагане на социалдемократите и комунистите
- Г) масовото подаване на заявления за членство в националсоциалистическата партия

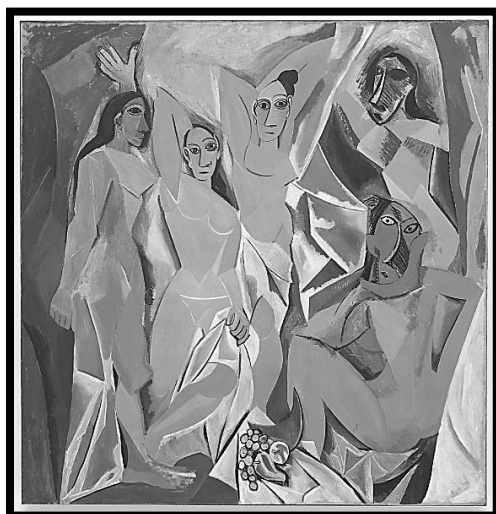
13. Коя творба е представителна за течението на кубизма в изобразителното изкуство?

А) "Неделен следобед на остров Гран Жат" на Жорж Сьора

Б) „Картоиграчи“ на Пол Сезан

В) „Госпожиците от Авиньон“ на Пабло Пикасо

Г) „Звездна нощ“ на Винсент Ван Гог

14. Кое изображение НЕ представя резултат от политиката на разведряване между СССР и САЩ в годините на Студената война?

Никсън и Брежнев, Москва, 1974 г.

Подписване на Договора „САЛТ – 2“, 1979 г.

А)

Б)

В)

Лос Анджелис 1984

Москва 1980

Г)

15. Коя институция на Европейския съюз се избира пряко от гражданите на държавите-членки?

- А) Европейски парламент
- Б) Европейска комисия
- В) Европейски съвет
- Г) Европейски съд

**ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО
ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ**

23 май 2023 г.

**ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА
ВАРИАНТ 2
ЧАСТ 2 (Време за работа – 180 минути)**

Отговорите на задачите с номера от 16. до 25. записвайте в листовите за отговори. За всяка от задачите, която има подусловие, първо запишете буквата на подусловието и след нея – Вашия отговор.

16. Прочетете източниците и отговорете на въпросите.

Източник 1.

„Представителят на Исус Христос притежава едновременно ключовете на Небето и управлението на земята...Ние сме поставени от Бога над народите и кралствата. Нищо, което се случва на света, не бива да се изплъзва от контрола на Папата. Бог, създателят на света, е сложил две големи светили, за да го огряват: Слънцето и Луната. Също както за укрепването на Вселенската църква, той е установил две високи власти: папската, която управлява над душите, и кралската, която управлява телата. Но първата е несравнимо по-висша от втората. Както Луната получава светлина от Слънцето, което далеч я превъзхожда по качеството и количеството на своята власт, така и кралската власт получава целия свой блясък и престиж от папската.“

Из „За църковната и светската власт“, Папа Инокентий III, XII – XIII в.

Източник 2.

„Божествената благодат е дарила на човечеството два големи дара: Свещенството и Империята. Единият се грижи как да угоди на Бога, а другият – за останалите човешки дела. И двата (дара) съставят украшение на човешкия живот, тъй като произтичат от един и същи източник. Затова за империята няма по-важна задача от тази, да благоустрои Свещенството, което от своя страна служи и се моли Богу за Империята... тогава възниква добра и благотворна симфония, толкова желана от човечеството.“

Из „Корпус граждански закони“, Юстиниан Велики, 6 новела, VI в.

- А) Кое е общото разбиране за светската и духовната власт в европейския Изток и Запад?
- Б) Какво сравнение е използвано, за да се подчертае върховенството на папската власт в Западна Европа?
- В) С кое понятие се назовава това върховенство?
- Г) По какво се отличава отношението между Църква и владетел в европейския Изток и Запад?

17. Проучете източниците и отговорете на въпросите.

Източник 1.

Карта: Темите и войските на Византия през IX век

Източник 2.

„Тракия беше пряко подчинена на римския император и нямаше никакъв стратег. Откакто обаче богопомазаният български народ премина реката Истър (Дунав), тогава и самият император се принуди поради нашествията на скитите а и на самите българи да организира Тракия в тема и да назначи стратег в нея...“

Из „За темите“, Константин VII, X век

- А) Какъв е размерът на византийската войска в тема Македония?
- Б) В кои теми са концентрирани гребците от византийската армия?
- В) Коя е основната причина владетелят да създава теми от териториите, които преди това управлява пряко?
- Г) Какво е предимството, което системата от теми дава на Византия спрямо нейните врагове?

18. Прочетете откъса от документа и отговорете на въпросите.

„... Средищата на българската книжовност и култура в годините на Първата българска държава и особено Преславското и Охридското изиграват изключително голяма роля в изграждането на основите на самобитната славянобългарска култура, дават своя принос за формирането, укрепването и процъфтяването на българската народност. Като съхраняват и развиват Кирило-Методиевата славянска писменост и книжнина и като я разпространяват и сред славяните в Югоизточна и Източна Европа, те допринасят средновековна България да се превърне в люлка на славянската писменост и център на славянската култура в тогавашна Европа... През тази епоха просветените български владетели княз Борис I, цар Симеон Велики, цар Петър, Самуил оказват всеотдайно подкрепление на книжовните средища в страната и спомагат за разгръщането в тях на активна книжовна и просветна дейност. От тяхното покровителство се ползват най-видните старобългарски писатели и книжовни дейци...“

Из „Средища на българската книжовност IX – XVIII век“, Георги Чавръков, 1987 г.

- А) За какво служат книжовните школи през Средновековието?
- Б) Какво е отношението на държавата към културните процеси в страната?
- В) Каква е ролята на двете книжовни средища за българския народ?
- Г) Какво е значението на двете школи за общославянския свят?

19. С помощта на източника, под формата на кратък, свързан текст с 5 – 6 изречения отговорете на въпроса „Как съвременниците на Васил Левски оценяват неговото дело?“. Използвайте следните опорни въпроси: кое сближава Левски с другите революционери, споменати в текста; с какво той се отличава от тях; каква е неговата мисия; какви действия предприема за осъществяването ѝ; защо писателят сравнява Левски с бунтари и еретици от различни епохи.

„...Левски обладаваше по нещичко от ентузиазма на Каблешкова, от твърдостта на Бенковски и от силата на Караджата. Но той имаше и друго, което отсъствуваше у тях: непобедимо търпение и постоянство. Първите бяха като внезапни метеори в мърчината на нашето небе, които блеснаха, смутиха душите и изгаснаха... Попрището на Левски беше по-дълго и по-плодотворно... Левски е изражение на една сила, излязла из цели векове страдания, из цял океан унижения. Седем години той обикаля България, посети стотина села и градове, устрои им комитети, учи, насърчава, плаши богатите, наддумва учените, сърди турците, постоянен до невъзможност, упорит до безумство; властите се умориха да го преследват – той се не умори да им се изпречва; противостоя на препятствията, убеди неверующите, разпали заспалите...“

Такъв беше човекът, познат под имената Дяконът, Васил Левски, Апостолът, който беше пратен от съдбата начело на цял рой проповедници и мъченици на свободата да разклати масите, да предизвика събитията, да създаде бъдещето!...

Един мъничък Хус, който не стана гигант, защото нямаше простор къде да се развърти; и който в Юдея би бил разпнат, в средните векове би бил жив изгорен, както в деветнайсетия биде обесен... Три мъчила, три символа: разпятие, Торквемадов огън, бесило — три смърти, които вековете измислиха, да наказват безчестните и безсмъртните...“

Из „Немили-недраги“, Иван Вазов, 1883 г.

20. Прочетете откъса от документа и отговорете на въпросите.

„Всичките народи около нас си издигнаха главата и виждат по светът що става и какво трябва да се правят. Власите, сърбите и гърците затичат под покривът на тяхната едва станала слобода, за да я сличат (сравняват) с другите европейски народи с наука, с просветение, с търговия и със занаят, за да захванат при другите християнски народи едно достойно за почет място, като те досега да са го задържали, за да изпълнят само редът, към когото бог ги е повикал на светът като народи...

А какво трябва да правим ние, българите..? Трябва ли ние да останем живи умрели, каквото досега?... Трябва ли още много време да оставим мъртъв нашият език, когото сме напоследиха [наследили] от нашите прадеди... Не! Това не може да остане тъй за напред! И ние, българите, трябва да започнем да се усещаме като народ, който има същите правди с другите европейски народи! Ние трябва да държим здраво езика си и вярата си!... да започнем да изваждаме [издаваме] един известник, който трябва да понареди поне малко нещо нашият народ, както имат близоседните ни народи власите, сърбите и гърците... Той известник ще е на име БЪЛГАРСКИЙ ОРЕЛ, написан на един чист народен език, също както са хортува [говори] по всичките страни на бащинията ни...“

Иван Богоров, Из „Свиквание“ – уводна статия във в. „Български орел“, бр.1/20.04.1846 г., Лайпциг

- А) През коя историческа епоха се печата вестник „Български орел“?
- Б) Защо вестникът е отпечатан извън границите на Османската империя?
- В) В какво Иван Богоров упреква българите?
- Г) На кого трябва да приличат българите?
- Д) Какво е нужно на българите, за да заемат достойното си място на народ?

21. Проучете източниците и отговорете на въпросите:

Източник 1.

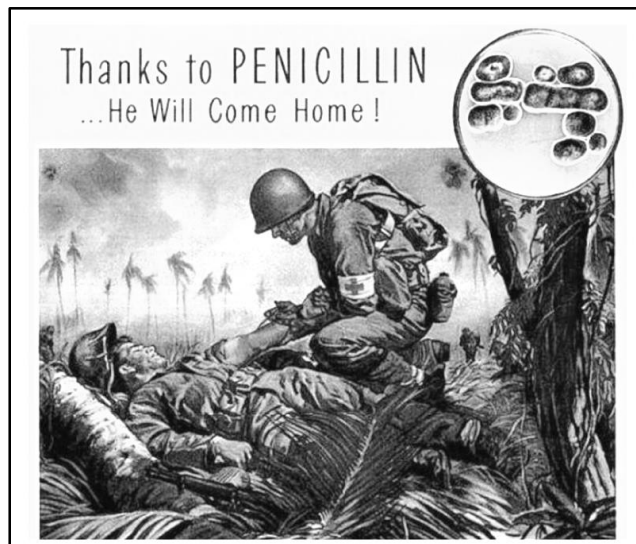
„Изолирах замърсяващата плесен. Той създаде антибактериално вещество, което аз кръстих пеницилин. Проучих го, доколкото можах като бактериолог. Имах представа, че тук има нещо добро, но не можех да знам колко е добро и нямах екипа, особено химическия екип, необходим за концентриране и стабилизиране на пеницилина.

Десет години по-късно Флори и Чейн съставиха пълен екип в Оксфорд, който успя в това и показа чудесните химиотерапевтични свойства на пеницилина.

Тогава съдбата отново се намеси, тъй като те получиха своите резултати в разгара на една голяма война, когато обикновената икономика е в застой и широкомащабното производство можеше да върви напред, което никога не би се случило по време на мир. Резултатът е, че за невероятно кратко време трудностите при производството бяха преодоляни и пеницилинът се произвеждаше в голям мащаб.“

Из Реч на сър Александър Флеминг по повод присъдената съвместна с Ърнст Борис Чейн и сър Хауърд Уолтър Флори Нобелова награда за физиология и медицина: „за откриването на пеницилина и неговия лечебен ефект при различни инфекциозни заболявания“, Нобелов банкет, Стокхолм, 10 декември 1945 г.

Източник 2.

Реклама на една от 20-те фирми, определени от правителството на САЩ да произвеждат пеницилин за военни цели, 40 -те години на XX в. Текст: „Благодарение на пеницилина... Той ще се прибере у дома.“

Източник 3.

„И ако Флеминг не беше надарен с наблюдателност и сръчност, през онзи ден в лабораторията пеницилинът би могъл просто да изтече в канализацията. Но вместо това той спасява хиляди войници от смъртоносни инфекции по време на войната и оттогава болести като пневмонията и скарлатината почти не представляват заплаха за човешкия живот... Откритието на пеницилина дава стимул на лабораториите по цял свят да търсят още антибиотици. Открити са много такива... Всички тези открития имат драматичен ефект. Смъртните случаи от пневмония и грип в САЩ между 1945 и 1955 г. намаляват с 47%... Там, където могат да се набавят, лекарствата от семейството на пеницилина и многото други антибиотици скоро превръщат смъртта от инфекциозна болест в изключителна рядкост, докато до началото на XX век инфекциозните заболявания са причина за повечето смъртни случаи.“

Из „Върху плещите на великани. История на науката“, Р. Спангенбърг, Д. Моузър, 2007 г.

- А) Защо на екипа учени, открили пеницилина, е присъдена Нобелова награда?
- Б) Какво условие за успеха на откритието посочва Александър Флеминг?
- В) Защо войната ускорява производството на пеницилин?
- Г) Кои са трите ползи за човечеството от навлизането на пеницилина в масова употреба?

22. Прочетете източниците и отговорете на въпросите.

Източник 1.

„Напоследък известни разпореждания на властите показват, че се възнамеряват и предприемат некакви нови мерки срещу лицата от еврейски произход... Ние не можем да допуснем, че се е възнамерявало изпращането на тези хора въвн от България... Такава мерка е недопустима не само защото тези хора, нелишени от българското си поданство, не може да бъдат изгонвани въвн от България, но и защото това би било една пакостна и с тежки политически последици за страната мерка. Тя би лепнала на челото на България незаслужено едно петно... по наше дълбоко убеждение напълно излишно да се прибегва до нови изключително при това жестоки мерки, които може да доведат до обвинение за масово убийство...

София, 17 март 1943 г.“

Из Писмо, изготвено и внесено от председателя на 25-ото Народно събрание Димитър Пешев и подписано от още 42 депутати

Източник 2.

- А) Кой юбилей предизвиква отпечатването на пощенската марка?
- Б) Кое действие на правителството предизвиква протеста на депутатите?
- В) Каква е позицията на Д. Пешев и 42-мата депутати за намеренията на правителството?
- Г) Защо на пощенската марка заедно с Димитър Пешев е изобразено и духовно лице?
- Д) Какви аргументи изтъква Димитър Пешев в защита на своята позиция по въпроса за евреите?

23. Проучете източниците и отговорете на въпросите.

Източник 1.

„В страните - членки на СИВ, е налице общо изоставане в областта на електрониката в сравнение с развитите капиталистически страни. Това се отнася както до нивото на крайната електронна продукция, така и до обезпечаващата я елементна база, микроелектроника и специфични материали и технологии. Това състояние на електрониката дава своето негативно отражение практически върху всички сфери на социалистическата икономика. Допълнително неблагоприятно въздействие оказва и широко налаганото ембарго за доставки от несоциалистическите страни на съвременни електронни съоръжения и технологии.“

Из програмата за развитие на българската електроника, 1986 г.

Източник 2.

„По инициатива на САЩ през 1950 г. страните от Западна Европа – членки на НАТО и Япония образуват специален орган по ембаргото към НАТО... Неговата задача е да контролира търговията със социалистическите страни и да изготвя специални ембаргови листи със стратегически стоки, забранени за износ в Източна Европа... Налагането на ембаргови ограничения и недопускането от страна на САЩ на развитието на нови и високотехнологични отрасли в икономиките на социалистическите страни се превръща в основен инструмент на Студената война...“

Из „Българските преходи 1939 – 2002 г.“, Е. Калинова, И. Баева, 2002 г.

А) Какво е ембарго?

Б) Как ембаргото на НАТО се отразява на развитието на социалистическата икономика?

В) Кои сектори на българското електронно производство са засегнати от политиката, провеждана от Западния блок?

24. Проучете източниците и отговорете на въпросите.

Източник 1.

„Култът към личността в България пристигна със самолета, с който дойде Георги Димитров... Най-напред бяха агитките, които скандираха до премаляване „Сталин-Тито-Димитров“... Другият ритуал на култа у нас беше цитатничеството. Не си спомням събрание или заседание, на което всяка минута някой да не произнесе златното клише „Както казва другарят Сталин... или Димитров... или Червенков“... Впоследствие започна да се появява името на Ленин, а днес, като чета българските вестници, виждам, че нещата много не са се изменили, защото е „както ни учи другарят Живков“... Но може би най-унизителната и античовешка проява на култа бяха манифестациите... Те също са изключителна рожба на режима...Една от най-трагикомичните прояви на култа към личността бяха наименованията на улици, градове, села, фабрики, болници, училища и дори планински върхове. Смешното беше, че те получиха имена на живи партийни ръководители...“

Из „Задочни репортажи за България“, Георги Марков, 1975 – 1978 г.

Източник 2.

„...За него вече не се говореше просто като за „Наполеон“. Винаги се казваше високопарно: „нашият Вожд, другарят Наполеон“, а прасетата обичаха да му измислят звания като Баща на всички животни, Ужас за Човечеството, Защитник на овцете, Приятел на патенцата и тям подобни...Наполеон беше наредил веднъж седмично да се провежда нещо като парад, наречен Спонтанна манифестация, чиято цел бе да ознаменува борбите и победите във Фермата на животните. В уреченото време животните напускаха работа и в боен ред обикаляха границите на фермата с маршова стъпка — начело бяха прасетата, след тях — конете, после кравите, овцете и накрая птиците. Кучетата вървяха отстрани на шествието, а пред всички крачеше черното петле на Наполеон. Оувес и Люсерна винаги носеха зелено знаме с копито, рог и надпис: „Да живее другарят Наполеон!“ Следваха декламации на стихове, съчинени в чест на Наполеон, някоя реч на Квик, която даваше подробности относно последното нарастване на производството на хранителни продукти, и понякога изстрел с пушката... И тъй, с песните, манифестациите, списъците с цифри на Квик, гърмежите на пушката, кукуригането на петела и плющенето на знамето те поне за малко успяваха да забравят, че търбусите им са празни...“

Из антиутопията, „Фермата“(приказка за животни), Джордж Оруел, 1945 г.

Източник 3.

Надпис на плаката:
„Любимият Сталин –
щастие народно!”

- А) Коя политическа система е представена в източниците?
- Б) Какъв образ на вождя се изгражда?
- В) С какви средства се налага този образ?
- Г) Запишете две средства за въздействие върху хората и утвърждаване на култа към личността, които могат да бъдат открити и в трите източника.

25. Прочете източниците и отговорете на въпросите.

Източник 1.

„Целта на процеса от Болоня е по-голяма съгласуваност на системите за висше образование в Европа. С него бе създадено европейското пространство за висше образование, за да се улесни мобилността на студентите и персонала, за да стане висшето образование по-приобщаващо и достъпно и за да се повишат привлекателността и конкурентоспособността на европейското висше образование в света. Всички държави, които са част от европейското пространство за висше образование, се съгласиха да:

- въведат система за висше образование, състояща се от три цикъла — бакалавър, магистър и доктор;
- гарантират взаимното признаване на квалификациите и периодите на учене в други университети в чужбина;
- прилагат система за осигуряване на качеството, за да се повишат качеството и целесъобразността на ученето и преподаването“

Из „Процесът от Болоня и европейското пространство за висше образование“

Източник 2.

„Въпреки приетите промени, прилагането на двустепенния цикъл [т.е. разделянето на обучението за бакалавър и магистър] и прилагането на стандартизираните документи и параметри за образование, все още не е наложено равномерно в отделните държави. Това пречи за приравняването на дипломите на студентите в различните страни... Доказателствата от проучването показват, че въвеждането на двустепенната система, увеличава тенденцията към неравенство сред студентите... По отношение на прекъсващите образованието си студенти, изследването показва, че през разглеждания период [т.е. 1998 – 2018 г.] не се наблюдава съществена промяна, макар че се наблюдава някакво подобрене при студентите от специфични социо-икономически групи. В почти всички разгледани случаи липсва съществена промяна в нивото на оценките... По отношение на пазара на труда, изследването показва, че студентите, придобили само бакалавърска степен, са в по-сериозен риск от безработица и печелят по-малко, в сравнение с магистрите... Важността на реформата предполага за нейното отчитане да се оформи отделно научно направление в социологията. Въпреки това, за 20 години от прилагането ѝ, подобно развитие все още не се е случило.“

Из „Постигна ли Болонския процес своите цели?“,
доклад на Института IZA, 2018 г.

- А) Кои са трите основни цели на Болонския процес?
- Б) Запишете четирите основни проблема, с които се сблъсква процеса от Болоня?
- В) Обяснете в няколко изречения на какво се дължи разминаването между цели и резултати при прилагането на Процеса от Болоня.

26. Изберете една от предложените възможности, съставете свързан писмен текст и го напишете на предвиденото място в листовете за отговор.

(1) Отговор на въпрос по исторически проблем:

„Как българското възрожденско общество развива модерна българска просвета?“

При отговора вземете под внимание следните въпроси:

- 1) Какви са предимствата и недостатъци на килийното образование през XVIII и началото на XIX век?
- 2) Кои потребности на възрожденските българи водят до зараждането на светско образование?
- 3) Как взаимното и класното училище подобряват образованието на българите през Възраждането?
- 4) Каква е ролята на гимназиите и специализираните училища, създадени след Кримската война?
- 5) Какво е значението на изграждането на висшето образование в България – Софийския университет?

(2) Съставете текст върху разнообразни исторически източници.

Анализирайте представените източници и съставете свързан писмен текст в отговор на въпроса:

Как се развива българското кино през първите десетилетия на XX век?

При отговора вземете под внимание следните въпроси:

1. Какви са първите кинопрожекции в България в началото на XX век? (източници 1 и 4)
2. Каква е ролята на Васил Гендов за развитието на българското кино? (източник 3)
3. Каква е ролята на киното в учебно-възпитателния процес в България? (източници 1 и 2)
4. Какви са законовите разпоредби относно качеството на разпространяваните в България филми? (източник 2)
5. Каква е ролята на киното за промяната в културата на всекидневието на българина? Аргументирайте се. (източници 1, 2 и 4)

Източник 1.

„Към края на септември 1904 г. в Пловдив се появява Владимир Петков (1875–1921) – първият българин собственик на подвижно кино. На площад „Цар Крум“ той въздига „големи платнени театри“, в единия от които инсталира „електрически кинематограф-биоскоп“ – „най-усъвършенствуван от другите кинематографи“, чиито „живи картини“ се движат от енергия, сдобивана „от локомотив [локомотив], управляван от г. Митлош Адолф“.

В началото на 1912 г. вестник „Софийска вечерна поща“ предлага рекапитулация на отминалата кинематографична година. „Във всички големи градове на България има кинематографи: Пловдив, Варна, Русе, Плевен, Стара Загора, Бургас, Търново и пр.“ Десетата муза е тъй популярна и обожавана в подножието на Бунарджика, ходенето на кино е толкова масово, че още през април „директорът на пловдивската мъжка гимназия“ забранява на учениците „да посещават представленията на кинематографа“. Същото сторва със своите подопечни и колегата му, ръководещ местната девическа гимназия. Отзвукът от тези два акта навярно стига чак до ушите на правителството, защото след по-малко от месец „Реч“ известява, че „министерството на просветата възнамерява в скоро време да разпореда, щото за учениците [от цялата страна] да се урежда един път седмично специална програма, прегледана предварително от една учителска комисия“. Така в обществото започва да се дискутира проблемът за взаимоотношенията между киното и училището, утвърждава се традицията да се водят учениците на специални прожекции, ражда се идеята за създаването на ученическо кино.“

Из „Нови и неизвестни досега данни за историята на ранното кино в Пловдив (1899–1912)“, Петър Кърджилов, 2017 г.

Източник 2.

„Чл. 4. Забранено е да се прожектират филми и диапозитиви с неприлични сцени, картини, текстове и описания, които могат да внесат поквара между населението, да накърняват религиозното му чувство, да го тласкат към извършване на престъпления, или да са насочени против държавния строй и обществения ред в страната.

Чл. 5. Забранено е в афишите и рекламите за кинематографическите представления, разлепени по улиците, изнесени чрез периодичния печат или по какъвто и да е друг начин да се дават картини, илюстрации, образи и фотографии, да се правят описания, да се излагат съдържания с грубо сензационни тенденции или по начин, който накърнява добрите нрави, морала или религиозното чувство.

Чл. 6. Притежателите на частни кинозалони са длъжни да включат по един филм, дълъг около 200 м. с научен, културно-просветен, исторически или литературно-възпитателен характер в програмите на всички публични кинопредставления. Филмът трябва да бъде представен с всяка програма.

Чл. 7. Филми, които се произвеждат в България или в чужбина с български артисти и със сюжети из българския живот и земя и които са с научно, културно-просветно, историческо или литературно-възпитателно съдържание, по решение на Комисията на кинематографите при Министерството на народното просвещение, се освобождават от вносно и износно мито, а представленията на същите – от акциз и други общински и държавни такси и бери.

Чл. 30. Училищните кинематографи имат за цел да допълнят знанията на учащата се младеж и на населението, да подпомогнат нагледното обучение по отделните предмети в училището, да дават познания в областта на науките и изкуствата, да насаждат граждански, национални, религиозни, нравствени и семейни добродетели, да култивират художествен усет, както и да поддържат и заякчават връзката между училището и семейството.“

Из Закон за кинематографите, 1930 г.

Източник 3.

Източник 4.

„В кинематографичното всекидневие на 20-те години централно място заема Васил Гендов... Той като че е най-постоянен в намеренията си да изгради национална кинематография. Васил Гендов снима филми, в които изпълнява и централните роли, активно сътрудничи в печата, бори се за каузата на шепата радетели на българското кино, опитва се да организира в професионални сдружения всички, които са свързали съдбата си с филмопроизводството. В неизчерпаемостта на неговия дух има... илюзорната вяра, че кино в България може да се прави без много капитали... Само една пробна снимка за костюма на Васил Гендов е изобразителното свидетелство за първия български игрален филм – комедията „Българан е галант“ (1910/ 1915)... Той е негов режисьор, сценарист и изпълнител на главната роля.“

Из „Български игрални филми. Т. 1/ 1915 – 1948“, Петър Кърджилов, 1987 г.

Източник 5.

Страница от списание „Киножурнал“ (първото списание за кино в България) от 1913 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО
ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ – 23 май 2023 г.

ВАРИАНТ № 2

Задача от 1 до 15.

Ключ с верните отговори

Въпрос №	Верен отговор	Брой точки
1.	В	1
2.	Г	1
3.	В	1
4.	Б	1
5.	Г	1
6.	А	1
7.	В	1
8.	А	1
9.	Г	1
10.	А	1
11.	Б	1
12.	Б	1
13.	В	1
14.	Г	1
15.	А	1

Примерни отговори на задачите със свободен отговор

Задача 16. – 5 точки

А) Общото разбиране за светската и духовната власт в европейския Изток и Запад е, че Бог, като източник на властта, Бог като създател на света е създал светската и църковната власт: във Византия е представено с разбирането за двата дара, а в Западна Европа за двете високи власти, едната се грижи за душите, а другата управлява телата на хората.

Б) Двете светила – слънцето и луната, както луната получава светлина от слънцето, така кралската власт е зависима от папската; папската власт е по-висша, както слънцето превъзхожда луната.

В) папоцезаризъм

Г) За разлика от папоцезаризма, в европейския Изток съществува симфония между светската и църковната власт.

Задача 17. – 4 точки

- А)** 5 000 войници
- Б)** Гребците са концентрирани в темите Елада и Кораби.
- В)** Справянето с нашествия от страна на българи. Темите позволяват по-добра защита на отделните граници.
- Г)** Чрез темите, Византия може по-лесно да разпределя военните си ресурси по различните граници и едновременно да се защитава на няколко фронта.

Задача 18. – 4 точки

- А)** Те са средище на книжовност и култура; в тях се преписват, превеждат и създават книги.
- Б)** Държавата оказва подкрепа за развитието на книжовните средища в страната и покровителства старобългарските писатели и книжовни дейци.
- В)** Полагат основите на оригиналната българска култура и допринасят за формирането на българската народност.
- Г)** Те съхраняват и развиват славянската писменост и я разпространяват сред останалите славянски народи в Югоизточна и Източна Европа.

Задача 19. – 5 точки

Създаден кратък свързан текст с 5 – 6 изречения.

Задача 20. – 5 точки

- А)** Вестникът се печата през Възраждането.
- Б)** Това дава по-голяма свобода на текстовете, които могат да бъдат публикувани в него, на призивите и посланията.
- В)** Упреква българите, че са забравили езика си, вярата си и не се борят, за да се докажат като народ, равноправен на останалите народи.
- Г)** Българите трябва да приличат на свободните европейски народи, включително и балканските, които скоро са отвоювали свободата си.
- Д)** Да държат на вярата и езика си; да се осъзнаят като народ, да се занимават с наука, да започнат да издават български вестник на говорим български език.

Задача 21. – 5 точки

- А)** Пеницилинът е антибактериално вещество, което спомага за успешното лечение при инфекциозни заболявания
- Б)** Екипната работа с учените от Оксфорд.
- В)** Необходимостта от лекарство, което успешно да лекува ранени или болни войници в хода на войната.
- Г)** Освен, че спасява хиляди войници от смъртоносни инфекции по време на войната, предотвратява заплахата от болести като пневмонията и скарлатината, дава стимул на лабораториите по цял свят да търсят още антибиотици, само за десет година в САЩ смъртните случаи от пневмония и грип намалят на половина, смъртността от инфекциозни заболявания става рядкост.

Задача 22. – 5 точки

- А)** Отпечатана е заради 60-годишния юбилей от спасяването на българските евреи.
- Б)** Разпореждането на българските власти за изпращането на българските евреи извън страната.
- В)** Те се обявяват категорично против тези действия на българското правителство и заявяват позицията си чрез протестното писмо.
- Г)** Защото Българската православна църква също се застъпва за спасяването на българските евреи.
- Д)** Евреите са български поданици и не могат да бъдат изгонени от България, ако това стане ще има тежки последици за страната ни, която може да бъде обвинена за масово убийство.

Задача 23. – 3 точки

- А)** Забрана или ограничения за търговия, налагани на някоя държава по различни причини.
- Б)** Отражава се негативно и допринася за изоставането във всички сфери на икономиката на България и на другите социалистически страни.
- В)** микроелектрониката, материалите, технологиите

Задача 24. – 5 точки

- А)** Представена е тоталитарната политическа система.
- Б)** Образът на вождя е героизиран (идеализиран; вождът е издигнат в култ; възвеличаван).
- В)** С пропагандни средства: политически речи и цитати, бюстове, символи, периодичен печат (вестници).
- Г)** Организиране на манифестации, издигане на лозунги (скандиране).

Задача 25. – 4 точки

- А)** Да се повиши мобилността на студентите; да се подобри конкурентоспособността на европейското висше образование; висшето образование да стане по-приобщаващо.
- Б)** Липса на изследователски интерес; неравномерно прилагане на реформите; невъзможност за ефективно намаляване броя на прекъсващите студенти; създаване на икономическо неравенство между различните студенти.
- В)** Разминаване между държавните политики и решенията на ЕС; невъзможност за пълно уеднаквяване на дипломите; трудностите от комуникацията на различни езици; разминавания в социалния статус на студентите в отделните държави; проблемите на пазара на труда в различните държави; липсата на единен мониторинг и научно изследване на реформения процес.

26. създаване на свързан писмен текст по исторически проблем или свързан писмен текст върху няколко източника (по избор на зрелостника)

40 точки се получават за пълен отговор, който включва:

- Създаване на свързан писмен текст;
- Правилно използване на исторически понятия и термини;
- Анализ и обобщения на основата на аргументирани твърдения;
- Висока езикова и правописна култура.